3g Studieretningsprojekt

Elev id: Elev:

Fag:	Vejleder:
Dansk A	Email:
Biologi A	Email:

Emne: Køn

Opgaveformulering:
Hvordan er kønsbegrebet konstrueret inden for henholdsvis biologien og socialkonstruktivismen, og hvordan er det muligt at søge en forsoning af disse divergerende opfattelser af køn?

Redegør for, hvordan en naturvidenskabelig, biologisk opfattelse af køn og socialkonstruktivismens opfattelse af køn er forskellige fra hinanden.

Analysér selvvalgt litterært og mediemæssigt materiale med henblik på at afdække, hvordan kropserfaringen fremstilles, herunder hvilken rolle sproget i samfundsdebatten og kroppens biologi spiller for den enkeltes kønsidentitet.

Diskutér, hvordan den biologiske og socialkonstruktivistiske kønsopfattelse kan forenes, og hvilken rolle litteraturen og samfundsdebatten spiller i denne sammenhæng.

Inddrag i din diskussion den vedlagte artikel "Af materialitet er du kommet" (2016). Opgavens samlede omfang forventes at være 15-20 sider.

Bilag A: Gregersen, Simon og Skiveren, Tobias (2016, 12. december): "Af materialitet er du kommet". *Information,* Sektion 3 (Moderne Tider), s. 8-9.

Afleveres senest: fredag d. 3. april 2020 kl. 12.00.

Resume

Denne opgave vil undersøge, hvordan kønsbegrebet er konstrueret inden for biologien og socialkonstruktivismen ved at redegøre for teorier inde for begge områder og herefter danskfagligt analysere, hvordan disse divergerende kønsopfattelser kommer til udtryk i hhv. litteraturen og samfundsdebatten. Her vil der blive foretaget lyrikanalyse af udvalgte dele af Olga Ravns digtsamling *Jeg æder mig selv som lyng* (2012) og Ursula Andkjær Olsens digtsamling *Det 3. årtusindes hjerte* (2012). Desuden vil der blive foretaget en queerteoretisk og socialkonstruktivistisk diskursanalyse af udvalgt mediemæssigt materiale for at undersøge, hvordan kønnet fremstilles i samfundsdebatten. Yderligere vil opgaven tværfagligt diskutere, hvordan de to kønsopfattelser kan forenes ved at inddrage den ny-materialistiske artikel "Af materialitet er du kommet" (2016). Her kommer opgaven frem til, at biologien forstår kønnet ud fra gener, hormoner, fysiologi og epigenetik, mens socialkonstruktivismens mener, at kønnet konstrueres gennem diskurser og normer. Derudover vil opgaven vise, at biologien og socialkonstruktivismen i høj grad kan forenes gennem kropsmaterialistisk litteratur, såsom Ravn og Olsens digte, mens samfundsdebatten derimod udtrykker en polariseret kønsperception, som fastholder den dikotomiske kønsopfattelse.

Indholdsfortegnelse

Indledning **1**

Forskellen mellem den biologiske og socialkonstruktivistiske kønsperception **2**

Redefinering af det biologiske køn **2**

Genetik og kønsvariation 2

Variationer i den hormonelle signalering 3

Epigenetiske kønsforskelle og kønnet som et bimodalt kontinuum 5

Socialkonstruktivismen og Judith Butler **6**

Det biologiske køn: en unaturlig kønskategorisering 6

Kropserfaringen i litteraturen og sprogets rolle i samfundsdebatten **8**

Kropserfaringen i litteraturen **8**

Den ubehagelige, biologiske kvindekrop 8

Den umulige krop 10

Hypermaskulinitet og seksualisering af kvinder i medierne **11**

Fremstilling af kønnene i den danske rap-branche 11

Den polariserede kønsdebat **12**

Biologien og sprogets betydning for den enkeltes kønsidentitet 12

Forening af biologien og socialkonstruktivismen **14**

Kultur *eller* natur: en falsk dikotomi **14**

Kropsmaterialismen **16**

Rekonstruering af kønsbegrebet gennem sproget **17**

Konklusion **19**

Litteraturliste **21**

Bilag A: ”Af materialitet er du kommet” **23**

Indledning

Siden socialkonstruktivist og queerteoretiker Judith Butler oprindeligt udgav bogen *Kønsballade* i 1990, er der opstået en heftig debat mellem socialkonstruktivister og biologer. Inden 1990 blev kønnet i høj grad betragtet ud fra et biologisk, binært synspunkt, idet man mente, at faktorer såsom gener, hormoner, og fysiologi udelukkende afgjorde individets køn. Da socialkonstruktivismen kom på banen, skete der dog en "sproglig vending", og kønnet blev nu betragtet som en konstruktion, hvor man mente, at diskurser og kønsnormer alene afgjorde den enkeltes køn, mens biologien blev anset for at være ubetydelig.

Denne opgave vil undersøge, hvordan socialkonstruktivismen og biologien forstår kønsbegrebet, samt hvordan disse forskellige kønsopfattelser kan forenes. Opgaven indledes med en biologifaglig redegørelse, som reviderer og nuancerer den binære biologiske kønsopfattelse med udgangspunkt i ny forskning. Redegørelsen udarbejdes teoretisk på baggrund af viden fra naturvidenskabelige bøger og artikler om genetik, hormonsystemet, epigenetik og fysiologi. Denne viden bygger på empiri, som er blevet fremskaffet eksperimentelt, fortrinsvis ved laboratorieundersøgelser ved brug af den hypotetisk deduktive metode. Yderligere vil opgaven danskfagligt redegøre for den socialkonstruktivistiske kønsforståelse med udgangspunkt i værket *Kønsballade*, hvilket vil blive sammenlignet med den biologiske kønsopfattelse. Derudover vil der blive foretaget lyrikanalyse af udvalgte dele af Olga Ravns digtsamling *Jeg æder mig selv som lyng* fra 2012 samt Ursula Andkjær Olsens digtsamling *Det 3. årtusindes hjerte* fra 2012 med fokus på, hvordan kropserfaringen fremstilles. Endvidere vil der blive foretaget en socialkonstruktivistisk, queerteoretisk diskursanalyse af Suspekts "Sut den op fra slap" (2007) og "Gonzo" (2019) med fokus på fremstillingen af kønnene. Derudover vil diskursen i artiklerne "Vi er mennesker, før vi er køn" af Nikoline Prehn fra 2018, og artiklen "Hvid, cis-kønnet og hetero mand: Smukke kvinder har fået en guddommelig foræring. Så tør øjnene og tag en botox-kur" af Johannes Bollmann fra 2019 blive analyseret for at afdække, hvordan artiklerne fremstiller biologien og sprogets betydning for den enkeltes kønsidentitet. Opgaven afsluttes med en diskussion af, hvorledes biologien og socialkonstruktivismens kønsopfattelse kan forenes med udgangspunkt i den nymaterialistiske artikel "Af materialitet er du kommet" fra 2016. Herunder vil litteraturen og samfundsdebattens rolle i forbindelse med at forene den biologiske og socialkonstruktivistiske kønsopfattelse, blive diskuteret.

Forskellen mellem den biologiske og socialkonstruktivistiske kønsperception

I dette kapitel vil den traditionelle binære forståelse af det biologiske køn blive nuanceret og revideret med udgangspunkt i ny naturvidenskabelig forskning. Herefter vil der blive redegjort for den socialkonstruktivistiske kønsperception med udgangspunkt i Judith Butlers værk *Kønsballade*, hvorefter denne tilgang til sidst vil blive sammenlignet med den biologiske kønsopfattelse.

Redefinering af det biologiske køn

Genetik og kønsvariation

Ifølge den binære essentialistiske kønsopfattelse er SRY-genet det eneste gen, som afgør, om individet enten udvikler kvindelige primære kønskarakteristika eller mandlige kønskarakteristika (Larney *et al.* 2014). Ud fra denne opfattelse vil tilstedeværelsen af SRY-genet på Y-kromosomet gøre, at fostrets hidtil uddifferentierede anlæg til kønskirtler vil begynde at differentiere sig til testikler i 7.-8. fosteruge (Jensen 2010, s. 12). SRY-genet koder for proteinet TDF (Testis Determining Factor) og årsagen til, at SRY-genet lige netop begynder at syntetisere dette protein, skyldes genregulering. Her øger SRY-genet produktionen af transkriptionsfaktoren steroidogenesis faktor 1, som binder sig til DNA-strengens promoterområde (Sadler 2016, s. 364). Denne transkriptionsfaktor fungerer her som en enhancer for RNA-polymerasen (Egebo 2014, s. 47-48). Dette øger transskriptionen af SRY-genet, og derfor vil der blive dannet mere mRNA i cellen, hvilket vil blive translateret til TDF-proteinet. TDF stimulerer udviklingen af testikler, hvorved XY-individer udvikler disse kønskarakteristika, mens kønskirtlerne hos XX-individer uden SRY-genet vil differentiere sig til æggestokke (Falkenberg *et al.* 1999). Æggestokkene indeholder granulosaceller samt thecaceller, som primært producerer østrogen, mens testiklerne indeholder leydigceller og sertoliceller, som producerer testosteron og AMH (anti-Müllersk hæmstof) (Jensen 2010, s. 14). Dette gør, at de wolfske gange nedbrydes hos XX-individer, mens de müllerske gange nedbrydes hos XY-individer (Falkenberg *et al.* 1999). På den måde har man længe ment, at SRY-genet alene har afgjort, hvilke indre og ydre-kønsorganer hhv. XX og XY-individer udviklede, hvilket også er illustreret nedenfor:

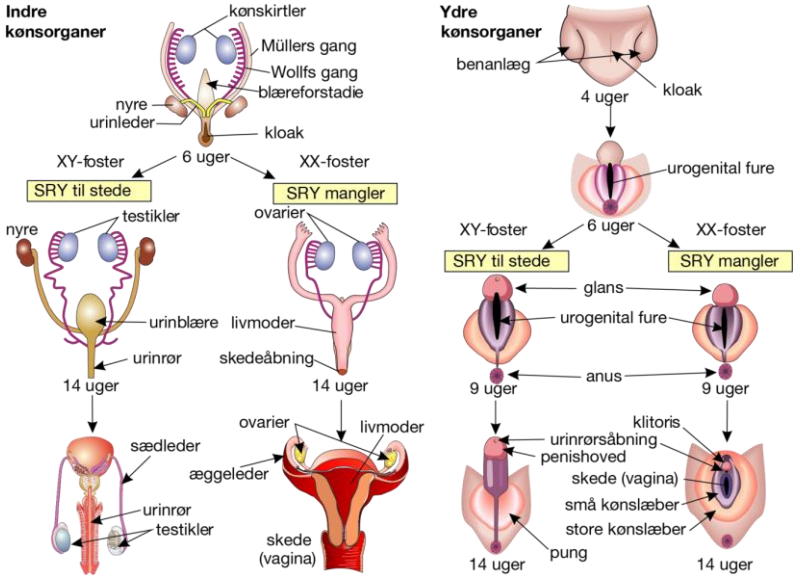

Figur 1: Illustration af kønsdifferentieringen hos XX og XY-individer. Her ses det, at kønsorganerne er ens hose XX og XY-individer indtil omkring sjette fosteruge, hvorefter kønskirtlerne vil blive differentieret, alt efter om SRY-genet er til stede (Bruun et al.. 2019).

Det viser sig dog, at SRY-genet ikke er det eneste gen, som påvirker kønsdifferentieringen. Den kvindelige kønsudvikling stimuleres af genet WNT4 (Jordan *et al.* 2001), og derfor skyldes udviklingen af æggeledere, livmoder, skede, klitoris og kønslæber hos pigefostre altså ikke blot fraværet af SRY-genet: "[WNT4] opregulerer ekspressionen af DAX1 [...] som inhiberer SOX9" (Sadler 2016, s. 365). SOX9 er et autosomalt gen, som binder sig til promoterområdet på genet for det antimüllerske hæmstof, hvilket sandsynligvis øger transskriptionen af dette hæmstof, hvorved de müllerske gange nedbrydes. WNT4 er muligvis også med til at regulere ekspressionen af TAII-105-genet, hvilket muligvis indgår i ovariernes differentiering, men dette vides endnu ikke med sikkerhed (ibid., s. 365). Dog er det sikkert, at WNT4-genet samt en række andre gener, man stadig er ved at undersøge, fremmer den kvindelige kønsudvikling. Derfor kan dette gen modvirke den udvikling, kønskromosomerne promoverer, såfremt genet er ineffektivt hos XX-individer, eller XY-individer har en ekstra kopi heraf (Ainsworth 2015).

<u>Variationer i den hormonelle signalering</u>

Udover gener har hormoner også en indvirkning på kønsudviklingen, og der findes en række forskellige DSD (Differences of Sex Development), som skyldes variationer i den hormonelle signalering. Dette er androgen insentivitetssyndom (AIS) et eksempel på, hvilket forårsages af en mutation i genet for androgenreceptoren (AR) (Ainsworth 2015). Dette resulterer i, at androgener såsom testosteron ikke, eller i nedsat grad, kan binde sig til den specifikke testosteronreceptor, da receptorens kvarternære struktur ændres. Derfor vil stoffets kemiske struktur ikke længere passe i receptormolekylets lomme, og der kan derfor ikke blive etableret et intracellulært hormon-receptor-

kompleks. Normalt vil dette testosteron-receptor-kompleks trænge ind i målcellernes cellekerne og påvirke DNA'et ved at binde sig til steroid-respons-elementet (Skadhede *et al.* 2008, s. 81), og dermed igangsætte proteinsyntese i cellens ribosomer (se figur 2). Dette stimulerer normalvis den videre differentiering af mandligt genitalia, men da individer med AIS er resistente over for androgen, er dette dog ikke muligt (Sadler 2016, s. 372). Rent fænotypisk kan dette bevirke, at et XY-individ udvikler kvindelige primære og sekundære kønskarakteristika, dog med indre testikler på grund af SRY-genet på Y-kromosomet. Dog kan det også blot gøre, at XY-individets sædcelleproduktion og hårvækst bliver lavere (Ainsworth 2015). Der findes således også kønsvariationer, der rent fænotypisk blot kommer til udtryk som milde ændringer, hvilket er med til at fremhæve, at kønnet biologisk set er et spektrum.

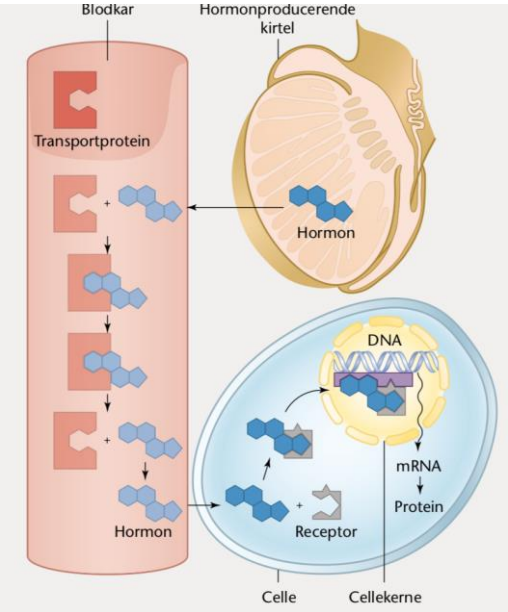

Figur 2: Figuren viser androgenet testosterons virkemåde hos individer uden AIS (Jensen 2010, s. 8).

Derudover er det også muligt, at udefrakommende østrogenlignende stoffer kan gå ind og påvirke den hormonelle signalering i hjernen, og dermed påvirke kønsdifferentieringen i fosterudviklingen. Dette skyldes, at de østrogenlignende stoffer og naturlige østrogener har en meget sammenlignelig kemisk struktur (Jensen 2010, s. 7-8), og derfor kan de trænge gennem placentabarrieren. Her kan stoffet binde sig til østrogenreceptorer i hypothalamus, hvor østrogenet kan agere agonistisk ved at øge udskillelsen af de overordnede peptidhormoner LH og FSH til blodet (Jensen 2010, s. 8). Dette vil resultere i, at østrogen styrede gener i cellekernen aktiveres, hvilket øger den negative feedback, som derfor gør, at udskillelsen af FSH og LH hæmmes (Skadhede *et al.* 2008, s. 78). Dette kan have konsekvenser for XY-individers kønsudvikling, idet dette gør, at leydigcellerne og sertolicellernes produktion af hhv. testosteron og testosteronreceptorer også falder. På den måde kan østrogenlignende stoffer gøre, at

sædkvaliteten hos XY-individer bliver dårligere, samt at kønsorganerne derfor måske endda fejludvikles (Jensen 2010, s. 9).

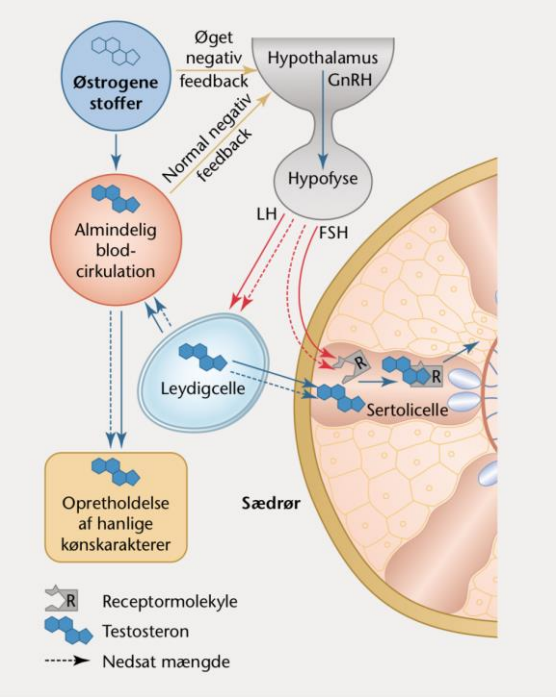

Figur 3: Figuren viser, hvordan østrogenlignende stoffer kan dæmpe XY-individers testosteron produktion ved at øge den negative feedback (Jensen 2010, s. 11).

Epigenetiske kønsforskelle og kønnet som et bimodalt kontinuum

Inden for biologien betragtes kønnet ofte som et produkt af de gener, vi nedarver, men "[f]orskning inden for epigenetikken har dog vist, at miljøfaktorer kan "'slukke' og 'tænde' for udvalgte gener, [...] uden at det direkte involverer ændringer i den genetiske kode" (Sonne-Hansen *et al.* 2014). Dette viste et studie fra 2009 udført på mus, b.la. idet deaktivering af FOXL2 genet gjorde, at granulosaceller begyndte at udvikle sig til at blive sertoliceller, som producerer sædceller (Uhlenhaut *et al.* 2009). I 2011 viste et andet studie, at hvis genet DMRT1 inaktiveres, så kunne leydigceller og sertoliceller udvikle sig til granulosaceller og thecaceller (Matson *et al.* 2011). Deaktiveringen af generne kan fx skyldes miljøgifte, som går ind og sætter methylgrupper (-CH_3) på histonerne, hvilket er proteiner omkring DNA'et. Dette gør, at kromatinstrukturen strammes, hvilket kan bevirke, at transskriptionsprocessen får sværere ved at finde sted, da RNA-polymerasen ikke kan bevæge sig hen ad DNA-strengen og aflæse baserækkefølgen. Derfor kan DNA'et ikke blive oversat til protein, og derfor bliver genet deaktiveret eller "slukket" (Sonne-Hansen *et al.* 2014). Se figur 4 nedenfor.

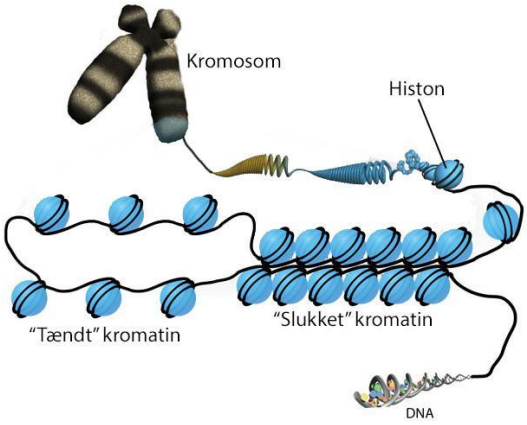

Figur 4: Denne figur viser, at transskriptionsprocessen b.la. reguleres af, hvor tæt histonerne er rullet omkring DNA'et (Boyer 2009). Figuren er oversat til dansk.

Arvematerialet ændres dermed, selvom DNA-sekvensen er den samme, og disse ændringer kan derfor muligvis blive nedarvet til kommende generationer (Sonne-Hansen *et al.* 2014). Derfor kan ændringerne omkring FOXL2 og DMRT1 muligvis også blive nedarvet til afkommet. Dermed bestemmes det biologiske køn altså ud fra et samspil mellem arv og miljø. Alt i alt kan det biologiske køn således betragtes som et bimodalt-kontinuum, hvor der findes en lang række kønsvariationer, som både kan skyldes genetik, hormoner, hormonforstyrrende stoffer, fysiologi og epigenetiske faktorer.

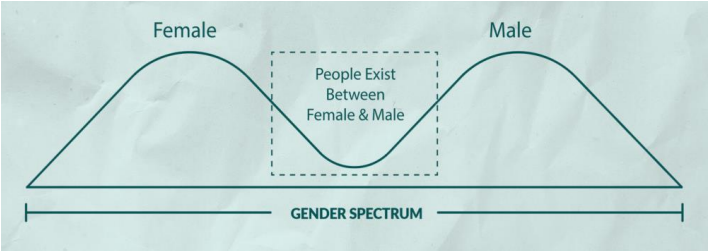

Figur 5: Illustration af den bimodale forståelse af det biologiske køn baseret på ny forskning (Hildreth 2020).

Dette betyder, at de fleste XX og XY-individer følger den binære kønsudvikling, men at der dog findes en lang række individer med biologiske kønsvariationer uden for det binære.

Socialkonstruktivismen og Judith Butler

Det biologiske køn: en unaturlig kønskategorisering

I værket *Kønsballade* hævder socialkonstruktivist og queerteoretiker, Judith Butler, at den binære og biologiske kønskategorisering ikke er et produkt af en prædiskursiv, objektiv og biologisk virkelighed

(Butler 2010, s. 50). Derimod mener hun, at denne kønskategorisering er resultatet af socialt etablerede kønsnormer, der gennem tiden har skabt en illusion om "en slags naturlig væren" (Butler 2010, s. 82). Dermed er kønnet ifølge Butler "altid en gøren" (Butler 2010, s. 71), eller en "performance" (Campion 2018, s. 18), der udtrykkes efter samfundets normer. Ifølge Butler kan biologien heller ikke undslippe sprogets magt, og hun påpeger endda, at det biologiske køn viser "sig [...] at have været socialt køn hele tiden" (Butler 2010, s. 48). På den måde mener socialkonstruktivisterne i kontrast til den biologiske determinisme, at "kroppen *får væren"* og dermed kan kroppen i sig selv "ikke siges at have en betydelig eksistens" (Butler 2010, s. 48).

Således er både det biologiske og sociale køn, ifølge Butler, produktet af kulturelle normer og diskurser som er en slags "regulerende fiktion" (Butler 2010, s. 234), der regulerer den enkeltes kønsidentitet, ved at skabe en forestilling om, hvordan en "rigtig" mand eller "rigtig" kvinde skal performe deres køn. Her skal man efterleve den "heteroseksuelle matrice" (Butler 2010, s. 43), hvilket betyder, at man skal være heteroseksuel, ciskønnet, og performe det køn, der passer med ens kropstegn, altså det biologerne kalder det "biologiske køn", for at man bliver et "kulturelt forståelig[t] subjekt" (Butler 2010, s. 240). Ifølge Butler laver vi derfor "en fejl, når vi beskriver normative versioner af det maskuline og feminine som udtryk for natur" (Frantzen *et al.* 2011). Både det biologiske og sociale køn er på den måde sociale konstruktioner, som udelukkende får relevans gennem sproglige "kønsmærkning(er)" (Butler 2010, s. 48), dvs. når de sættes i en diskursiv kontekst, hvor de kobles med bestemte kønsnormer.

Her taler Butler også om, at kønnet er performativt, idet det konstrueres i takt med italesættelsen (Butler 2010, s. 227). Dette gøres både i form af brugen af pronominerne "han" og "hun", men kønskategorierne forstærkes også, når vi "boyer" eller "girler" en person, ved at tilegne dem hhv. maskuline eller kvindelige egenskaber gennem sproget (Campion 2018, s. 21). Vores kønsidentitet vil derfor altid være påvirket af sproget, idet vi ifølge socialkonstruktivismen er "altid-allerede-interpelleret" (ibid., s. 45). Dette betyder, at vores køn altid vil være et produkt af sproget, som gennem talehandlinger igangsætter en række perloktionære effekter (ibid., s. 20), der reproducerer ideen om, hvordan kønnene bør performes. Såfremt en bestemt udtalelse citeres ofte og over længere tid (Butler 2010, s. 233), vil den til sidst blive så tungt ladet med historicitet, at den vil udgøre den hegemoniske diskurs i samfundet. Disse hegemoniske kønsdiskurser vil have stor performativitet samt interpellations-kraft, og derfor vil disse i høj grad regulere individets kønsperformance (ibid., s. 231).

Dette skyldes ifølge Butler, at et kulturelt genkendeligt subjekt ofte vil blive inkluderet og blive tilegnet en magtfuld subjektposition, mens individer med et mindre genkendeligt køn, vil blive tildelt en nedværdigende subjektposition, som "unormal" (Campion 2018, s. 57). Dette etablerer et asymmetrisk magtforhold mellem dem, der performer deres køn på den "rigtige" kønnede måde, og

dem, der ikke gør (ibid., s. 57), og derfor vælger mange at efterleve normerne for ikke at blive tilegnet en negativ subjektposition og blive ekskluderet. Til gengæld mener Butler dog, at det er muligt at ændre kønsnormerne, ved fx. at "fejlcitere" kønnet, og placere det i en diskursiv kontekst, hvor det får positive konnotationer at afvige fra det binære og heteronormative (ibid., s. 84-85). Eftersom det er muligt at ændre det normative, mener socialkonstruktivisterne derfor også, at kønnet er et kontinuum (ibid., s.80), da den konstruerede idé om, hvordan femininitet og maskulinitet bør performes, konstant ændres afhængig af social, kulturel og historisk kontekst.

For at opsummere er biologien og socialkonstruktivismen altså enige om, at kønnet er et kontinuum. De er dog ikke enige i, om dette skyldes kulturelle normer og diskurser eller naturlige biologiske faktorer. Socialkonstruktivismen mener, at det biologiske og sociale køn udelukkende er produktet af diskursive og sproglige interpellations-krafter, der med sine perlokutionære effekter, får individet til at performe deres køn efter den heteroseksuelle matrice for ikke at blive ekskluderet. Biologien betragter derimod kønnet ud fra faktorer såsom kønskromosomer, gener, fysiologi, hormoner og epigenetik. Denne biologiske betragtning af kønnet fremstilles ofte som værende kønsessentialistisk og binær, men nyeste forskning viser dog, at det biologiske køn er flydende, og at det derfor kan betragtes som et bimodalt kontinuum, hvor der eksisterer en række af biologiske køns-variationer.

Kropserfaringen i litteraturen og sprogets rolle i samfundsdebatten

Dette afsnit vil først og fremmest analysere, hvordan kropserfaringen fremstilles i nyere tids litteratur med udgangspunkt i Olga Ravns digtsamling *Jeg æder mig selv som lyng* og Ursula Andkjær Olsens digtsamling *Det 3. årtusindes hjerter*. Denne lyrikanalyse vil lægge fokus på, hvordan hhv. biologien og sprogets indflydelse på den enkeltes krop og kønsidentitet skildres. Yderligere vil der blive foretaget en queerteoretisk og socialkonstruktivistisk diskursanalyse af udvalgt mediemæssigt materiale, for at undersøge, hvilken indvirkning fremstillingen af kønnene i medierne og kønsdebatten har på den enkeltes kønsidentitet.

Kropserfaringen i litteraturen

Den ubehagelige, biologiske kvindekrop

I digtet "grammatisk ubehag" fra digtsamlingen *Jeg æder mig selv som lyng* skildres kvindekroppens rå materialitet. Her fremstilles kvindekroppen og muligheden for moderskab som ubehagelig og frustrerende, hvilket ses i form af beskrivelserne af menstruationen, der ustyrligt strømmer ud af det lyriske jegs livmoder: "bevidstheden siver ud af sidste barndom sekret skyldbevidst, en form for dæmrende [...] fængsel. rødrensning i konstant gentagelse, tilføjelse på tilføjelse gennem gentagelsen" (Ravn 2012, s. 10). Her skaber menstruationen en helt ny virkelighed for pigen, hvor hun nu skal forholde sig til muligheden for moderskab, og dermed forsvinder hendes *pigesind* sammen med

menstruationsblodet. Denne overgang til kvinde bliver sammenlignet med et "fængsel", hvor den månedlige gentagelse af menstruationen bliver en ubehagelig forstyrrelse, jeget dog ikke kan undslippe, idet det er et biologisk vilkår for pigens mulighed for reproduktion. Ubehaget, der knyttes til menstruationen, forstærkes yderligere, idet "røddøgnet" og "rød" gentages utallige gange i digtet, hvilket forstyrrer læseren ved at bryde med digtets sproglige sammenhæng, og dermed bliver sætningerne grammatisk ubehagelige at læse. Det "grammatiske ubehag" (Ravn 2012, s. 13), som etableres i form af de sproglige interruptioner, og den brudte syntaks kan tolkes som et billede på jegets fysiske ubehag. Yderligere er grammatik skabt efter et bestemt system, der på samme måde som kvindens menstruationscyklus, også kører i ring efter en fast rytme. Derved bliver grammatikken, som er et kulturskabt system, et billede på kroppens naturlige biologi, og således virker det til, at natur og kultur smelter sammen. Samtidig bliver den kropslige menstruation også en del af jegets mentalitet, hvor menstruationen gør, at hun bliver "skyldbevidst". Dermed virker det altså til, at samfundets diskursive italesættelse af menstruationen som uren og skamfuld har sat sig i jegets bevidsthed.

Udover at være underlagt det biologiske køns materialitet og spontanitet, er jeget nemlig også underlagt kulturen i form af sprogets diskursive magt. Kvindens kønsidentitet er slave for sociale og kulturelle normer, der pålægges kvinder gennem diskursive påbud, blikke og berøringer: "ejendelen bliver ejendel under blikket, ja, under hånden, ja, [...] berøringens tilføjelse, berøringens ejerskab, ja, og også talens italesættelsen, at være under hænderne, sagt" (Ravn 2012, s. 10). Gennem sproget, berøringer og blikke bliver kvindekroppen gjort til mandens ejendel, som objekt for hans begær, hvilket etablerer et asymmetrisk magtforhold mellem manden og kvinden. Yderligere udtrykker Ravn, at kvindekønnet forventes at leve op til en række idealer for femininitet, hvilket ses, da ord som typisk konnoterer femininitet, pludselig står skrevet midt i digtets øvrige beskrivelse af det at være kvinde, fx: "lyserødt, [...] chiffon, lip gloss [...], glimmer [...]" (ibid., s. 14). Dette kan tolkes som et udtryk for en implicit kritik af samfundets kønsnormer, som forventer, at kvinden performer kønnet på den "rigtige" feminine måde.

Denne stereotype kvindeopfattelse tages der dog afstand fra, og i stedet skildres kvindens menstruation gennem rå, nærgående og eksplicitte beskrivelser, hvor blodet endda sammenlignes med "udstødende lort" (ibid., s. 13). I kombination med dette understøtter de fragmenterede sætninger uden fast rim eller rytme i digtet også, at Ravn muligvis forsøger at bryde med kønsnormerne, eftersom hun rent sprogligt opbygger et digt, som ikke passer inden for genkendelighedens rammer for den lyriske genre. Ravn skildrer således en negativ kropserfaring, hvor jeget både er fanget i samfundets kønsnormer, idet pigen forventes at performe kønnet efter kulturelle femininitets idealer, men hvor jeget også samtidig er fanget i sin ubehagelige biologiske og ulækre krop. På trods af at dette frustrerer jeget og fylder hende med ubehag, kan hun dog ikke slippe fri fra kroppen, og det biologiske køn bliver derfor, i modsætning til socialkonstruktivismens teori, et biologisk faktum, jeget ikke kan undslippes.

Den umulige krop

I digtsamlingen *Det 3. årtusindes hjerte* af Ursula Andkjær Olsen skildres den negative kropserfaring ligeledes, men i dette digt beskrives kroppen denne gang som umulig som følge af, at jeget spontant aborterer. Her opstilles et antitetisk forhold mellem jeget, som ønsker at have kontrol over den biologiske krop, og kroppen, der er ustyrlig og ikke kan tæmmes. Jeget ønsker eksempelvis at fortrænge sorgen over aborten ved at overbevise sig selv om, at smerten ikke eksisterer: "Målet er at ignorere enhver form for smerte" (Olsen 2012, s. 51). Jeget forsøger altså at styre kroppen, ved at overbevise sig selv om, at det ikke mærker smerten over aborten. Alligevel virker det til, at jeget ikke kan styre biologien, hvilket understreges, idet aborten gør, at jegets tilværelse bliver meningsløs, og i modsætning til socialkonstruktivismens kønsopfattelse har kroppen altså magten: "Hvis din død er meningsløs, må det være, fordi du er mening, og din forsvinden vil være forsvinden af mening" (Ravn 2012, s. 112). Barnet var således det, der gav jeget mening, og da fostret fysisk begynder at sive ud med abortblodet, strømmer al eksistentiel mening med ud af jegets krop.

Denne meningsløshed understreges i form af den intertekstuelle reference til børnesangen "Langt ud' i skoven lå et lille bjerg", der skaber en sørgelig stemning: "I ægget var ophænget./I ophænget sad kromosomerne./I kromosomerne lå hypotesen./Det er glat, her kan der males en længsel med/RED" (Olsen 2012, s. 34). Her er læseren bevidst om, at sangen bliver sunget for et barn, hvis eksistens blot er en "hypotese", da det aldrig nåede at blive født. Jeget betegner yderligere fostret som "glat", hvilket får det til at virke svært at holde på, da det nemt kan glide ud af jegets livmoder. Fostret er på den måde både småt og sårbart, men samtidig også magtfuldt, idet det kan gøre jegets tilværelse komplet meningsløs. Dette viser således kroppens autoritet, hvilket udfordrer Butlers socialkonstruktivistiske teori om, at kroppen ikke i sig selv har betydning, idet kroppens biologi selvstændigt kan give mening til jeget i forbindelse med graviditeten og herefter fratage meningen igen i form af den spontane abort.

På trods af at digtet viser, at kroppens biologiske processer har betydning for kropserfaringen, fremhæver digtet også, at jeget er underlagt sproget. Den kropslige graviditet kobler jeget med sproget, hvilket opløser det dikotomiske skel mellem kønnet som *enten* biologisk *eller* diskursivt konstrueret: "forestillingen om at blive tyk og Red. […]/Det er mit nye kropssprog" (Olsen 2012, s. 129). De kropslige forandringer i form af graviditeten flettes sammen med sproget, idet jeget betegner denne som sit "nye kropssprog". Dette modstrider biologiens essentialistiske determinisme, som hævder, at kroppen er adskilt fra sproget, og samtidig går det også imod Butlers teori om kønnet som udelukkende værende performativt. Både det biologiske og det sproglige bliver således en del af kvindens moderskab, og kropserfaringen etableres derfor i et kontinuum mellem den oprindelige biologiske natur og den sproglige og kulturelle virkelighed. Derudover bryder digtet også med den dikotomiske skelnen mellem maskulint og feminint ved at sætte lighedstegn mellem det traditionelt kvindelige og

mandlige: "Det mandlige og det kvindelige, jeg gnubber disse to mod hinanden/[...] jeg tænker med babelskussen, [...] med elfenbenspikken, og ingenting/i mig vil forhindre dig i at gå derhen, hvor samfundet ikke er, og male dine/længsler med RED stråleglans./Du er mandig = dynamisk = bevægelig = blød./Jeg er kvindelig = statisk = hård./Alt er muligt" (Olsen 2012, s. 132). Den antitetiske forestilling om maskulinitet og femininitet bliver udvisket, og det såkaldte "sociale køn", som Butler betegner det, får dermed ubegrænsede muligheder, hvilket er et brud med den normative binære kønsperception. På trods af at det sociale køn er flydende, opretholdes det biologiske køn dog stadig. Her bliver "babelskussen" og "elfenspikken" symboler på de hhv. kvindelige og mandlige primære kønskarakteristika, som er i gang med seksuel reproduktion. Dette finder dog sted der, "hvor samfundet ikke er", hvilket kan tolkes som om, at det biologiske køn og den heteroseksuelle præmis for at få afkom står uden for samfundet, og det biologiske køn bliver således en del af en oprindelig natur. Således kan man sige, at teksten skildrer det biologiske køn som en naturgiven præmis, man ikke kan undslippe, idet denne er en del af kønnet og kropserfaringen. Alligevel udtrykkes det, at "alt er muligt" angående det sociale køn, som derfor er flydende og overskrider den dikotomiske adskillelse af feminint og maskulint.

Hypermaskulinitet og seksualisering af kvinder i medierne

Fremstilling af kønnene i den danske rap-branche

Særligt i danske medier såsom reklamer og musik reproduceres traditionelle kønsnormer. Et eksempel herpå er sangene "Sut den op fra slap" fra 2007 og "Gonzo" fra 2019 af Suspekt. I disse sange performes et hypermaskulint køn, mens kvinden fremstilles seksualiseret og pornoficeret: "Så ta' mig lidt på hovedet, plus du ka' ta' mig helt til roden" (Suspekt 2007), og "Få din røv herhen, så jeg ka' stik' dig på min sofa/Smid mig som en frømand, sæt dig på min kronprins" (Suspekt 2019). Her bliver kvinden tildelt en underlegen subjektposition, hvor ud fra Suspekt performativt konstruerer et traditionelt maskulint køn ved nærmest at prale med deres heteroseksualitet samt dominans over for kvinden. Dette asymmetriske magtforhold forstærkes af brugen af imperativ i form af fx. "sut", "ta'" og "få", hvorved mændene fremstår som dem, der har magten over kvinden. Den dominerende, heteroseksuelle macho-mand, ses også i kraft af den seksualiserede og pornoficerede beskrivelse af kvinden: "Hendes røv er så stor, den er ved at eksplodere/Hendes patter var så flot', de var ved at eksplodere' [...] Rulleskøjter og hår på fissen" (Suspekt 2019). Det virker således til, at manden kun har fokus på sex og kvindens krop, hvilket yderligere forstærkes af musikvideoen til "Sut den op fra slap", der skildrer to traditionelt smukke piger, som med begær i blikket, bokser på en boksepude (Tabu Records 2008, 01:54-01:56). Videoen foregår i slowmotion, og der er under hele sangen underlægningsmusik i form af støn, mens der vises nærbilleder af pigernes bryster (Tabu Records 2008, 01:57-01:59), og på den måde virker boksningen til at være en metafor for sex, hvor boksepuden er et fallossymbol, pigerne kæmper med, indtil de til sidst får den "op at stå" (Tabu Records 2008,

02:39-02:43). Her bliver kropserfaringen for både mændene og kvinderne således skildret positivt, idet det fremstilles som om, at kvinderne nyder at blive begæret, mens mændene samtidig nyder at seksualisere kvinderne.

Skærmbilleder fra musikvideoen til "Sut den op fra slap" af Suspekt, der understreger seksualiseringen af kvinderne heri (Tabu Records 2008).

Denne skildring af manden og kvinden passer ind i den hegemoniske diskurs omkring femininitet og maskulinitet, idet kvinden er det begærede sex-objekt, og manden er den dyriske seksuelt-aggressive macho-mand. Dette ses yderligere, idet ækvivalenterne som knytter sig til nodalpunktet "femininitet" i de to rapsange er "flot' patter, stor røv, glat hud" (Suspekt 2019) samt "kælling og bitch" (Suspekt 2007), mens ækvivalenterne "sportsmand, hårdt jern, sexede sten" (Suspekt 2007) og "stor svans og kronprins" (Suspekt 2019) knyttes til nodalpunktet "maskulinitet". Da denne diskurs omkring maskulinitet og femininitet er hegemonisk, og dermed ladet med historicitet, gør dette performativiteten og interpellations-kraften af ækvivalenterne større. Eftersom kønnet ifølge Butler skabes gennem sproget, medfører den hhv. kvinde-nedværdigende og macho-agtige beskrivelser af mænd og kvinder en række perloktionære effekter. Dette betyder, at der er risiko for, at mænd og kvinder adlyder diskursen, og derfor performer deres køn herefter. Dermed kan sproget i sangene samt fremstillingen af kønnene i musikvideoen, påvirke både mænd og kvinders kønsidentitet ved at citere kønsstereotyper, som ifølge socialkonstruktivismen er med til at fastholde den heteroseksuelle matrice.

Den polariserede kønsdebat

Biologien og sprogets betydning for den enkeltes kønsidentitet

Kønsdebatten er blevet særdeles polariseret. På den ene side er der dem, som påstår, at det biologiske køn er en naturlig iboende kerne, og at vi ikke kan ændre eller afvige fra det binære kønssystem. På den anden side er der dem, som i tråd med Butler mener, at det biologiske køn er tilfældigt og blot en social konstruktion, som begrænser og ekskluderer individer, der ikke passer ind i det binære kønssystem. Dette er Cathrine Prehn et eksempel på, som i artiklen "Vi er mennesker, før vi er køn" fra 2018 i Information bryder med den biologiske determinisme ved at stille spørgsmålstegn ved, om ens biologiske køn nødvendigvis determinerer ens sociale køn: "Er det pr. definition bestemt, at hvis

man er kvinde, så foretrækker man kjoler og langt hår, stillesidning og rolige lege, lyserøde farver og dukker? Eller er det bare forventninger, vi som samfund og kultur har opbygget til hinanden og til de forskellige køn?" (Prehn 2018). Ved brug af dette retoriske spørgsmål forholder Prehn sig kritisk over for, at ens kønsperformance skal korrespondere med ens kropstegn, og således kritiseres den heteroseksuelle matrice implicit. I forlængelse heraf argumenterer hun for, at kønnet blot er en social konstruktion og ikke produktet af en biologisk før-kulturel virkelighed. Derimod mener hun, at det biologiske køn er "en tilfældig og ligegyldig biologisk forskel" (Prehn 2018), som ikke har relevans for den enkeltes kønsidentitet, og på den måde fraskriver Prehn de såkaldte "naturaliserings-argumenter". Det virker derfor til, at Prehn udelukkende betragter det binære kønssystem som en eksklusionsmekanisme, der begrænser og ekskluderer non-binære individer, hvilket hun udtrykker ved at gøre brug af en personlig anekdote, og fortælle, at: "[...] [hendes] bror [...] lagde strutskørtet fra sig, accepterede sit oprindelige navn og klippede sit lange hår kort. Han tilpassede sig [...]. Kønnet sejrede [...] over personligheden" (Prehn 2018). Dette patosladet argument viser, at Prehns bror blev begrænset i forhold til sin kønsidentitet på grund af det binære kønssystem. Derfor vil Prehn, gennem sproget, bryde med det binære og normative, for at udvide kønsbegrebet, og her siger hun, at: "Forandringerne ligger i sproget. [...] Det er problematisk, at vi ikke kan have en samtale uden vedvarende at minde både os selv og hinanden om vores køn. 'Hvor er hun?', 'Er det ham?'" (Prehn 2018). Ifølge Prehn "boyer" og "girler" vi altså hinanden, hver gang vi bruger kønnede pronominer, hvilket er med til at citere og dermed opretholde to-køns-systemet. Dette medfører en række perlokutionær effekter, idet individet ifølge Prehn bliver mindet om kønsnormerne, hvilket derfor forstærker disse normer. Ligesom Butler mener Prehn således, at kønnet er performativt, og derfor virker det til, at hun ønsker, at vi sprogligt skal være mere kønsneutrale, for at skabe en moddiskurs til den heteronormative og binære kønsperception for herved at skabe rum for den enkeltes kønsidentitet.

I modsætning til Prehn argumenter Johannes Christian Bollman i artiklen "Hvid, cis-kønnet og hetero mand: Smukke kvinder har fået en guddommelig foræring. Så tør øjnene og tag en botox-kur" (2019) fra Politikken for, at de nuværende kønsnormer er et udtryk for en naturlig biologisk virkelighed. Han postulerer, at det er naturligt, at kvinder bliver seksualiseret i medierne, mens mænd blive vurderet på intelligens og erfaring: "[...] vi [mænd] kan [forestille os at] bolle den unge kvinde, så hun kan give os levedygtige børn. De kvindelige seere kan forestille sig at blive beskyttet af den ældre, stærke han [...] Det er derfor, der er unge kvinder og klogere, ældre mænd på tv" (Bollman 2019). Bollmann argumenterer ud fra et heteronormativt synspunkt, og finder det naturligt, at kvinder er sexobjekter, samt at mænd performer et "maskulint" køn i form af styrke og intelligens. Ifølge ham er det heteronormative og binære kommet "fra naturens hånd" (Bollmann 2019), og dette naturaliseringsargument viser, at han mener, at samfundets normer er et produkt af en videnskabelig sandhed, hvilket er i opposition til socialkonstruktivismens kønsopfattelse. Ifølge Bollmann er

kønsnormerne endda et privilegie for kvinder, såfremt de performer kønnet på den "rigtige" måde: "Kvinder kan nemlig skalte og valte med alt lige fra mænd til job, hvis de forstår at udnytte deres køn på den rigtige måde. Det er sådan, det er at have privilegier – f.eks. bryster – de kan give en fordel" (Bollmann 2019). Kvinder skal altså bruge deres kønskarakteristika til at fremvise deres femininitet, og på den måde reproducerer Bollmann ideen om en såkaldt "rigtig" og "forkert" kønsperformance, hvilket ifølge socialkonstruktivismen kan være med til at bevare de heteronormative og binære kønsnormer. Dette forstærkes, da Bollmann bruger ækvivalenterne "bryster", "skønhed", "ung", "rynkefrie" til at beskrive det, der i hans optik, er en "rigtig" kvinde, mens "klog" og "stærk" (Bollmann 2019) bruges til at beskrive nodalpunktet maskulinitet. Ifølge Butlers teori kan denne diskurs forstærke kønsnormer, og på den måde ekskludere individer med en kønsidentitet, som ikke passer inden for den heteroseksuelle matrice.

For at opsummere fremstiller litteraturen dermed både kroppens biologiske materialitet, samt sprogets kønskonstituerende magt, hvilket Ravn og Olsens digtsamlinger er eksempler på. I modsætning til litteraturens anatomiske og biologiske kropsfremstilling, skildres kvindekroppen i medier såsom den danske rap-branche, særdeles seksualiseret, mens manden fremstilles traditionelt maskulint. På den måde kan rappere som Suspekt være med til diskursivt at reproducere heteronormative, binære og stereotype kønsopfattelse. I samfundsdebatten virker holdningerne til mediernes normative kønsskildring stærkt polariseret. Prehn udtrykker, at kønsnormerne er med til at ekskludere non-binære på baggrund af en "ligegyldig biologisk forskel" (Prehn 2018), og at samfundsdebatten derfor sprogligt skal skabe moddiskurs til denne binærekønsopfattelse. I kontrast hertil udtrykker Bollmann, at kønsnormerne er en naturlig del af menneskets kønsidentitet og dermed produktet af det biologiske køns determinisme.

Forening af biologien og socialkonstruktivismen

I dette afsnit vil samfundsdebattens dikotomiske forståelse af kønnet, som værende enten produktet af biologi *eller* produktet af diskurser og kulturelle normer, blive problematiseret. Yderligere vil det blive diskuteret, hvordan disse to opfattelser kan forenes med udgangspunkt i den nymaterialistiske kropsforståelse, som præsenteres i artiklen "Af materialitet er du kommet" (2016). Herunder vil litteraturens og samfundsdebattens rolle i forbindelse med forsoningen af disse divergerende opfattelser blive diskuteret.

Kultur *eller* natur: en falsk dikotomi

Ifølge socialkonstruktivismen er det som sagt kulturelle kønsnormer, der skaber både det biologiske og sociale køn gennem sproglige citeringer. Denne teori er blevet særdeles populær, og flere betragter nu kønnet som en social konstruktion og benægter, at biologien spiller en rolle for individets

kønsidentitet. Omvendt holder biologien fast i, at kønnet udelukkende er styret af naturlige biologiske processer i kroppen, som allerede begynder, når ægcellen befrugtes. Denne dikotomi kan være særdeles problematisk, for hvad sker der, hvis vi betragter kønnet som værende udelukkende bestemt af kulturen eller udelukkende bestemt af naturen?

Såfremt kønnet ses som et produkt af "kulturelle værdier, normer og begrebsdannelse" (Gregersen *et al.* 2016, s. 120), betyder det, at mennesket frit kan kontrollere og manipulere med kroppen gennem sproget og diskurser. På den ene side kan dette socialkonstruktivistiske syn på kønnet give os mulighed for at forstå, hvor magtfuldt sproget er, og hvordan litteraturen samt sproget i samfundsdebatten kan være med til at etablere kønsnormer, som skaber et asymmetrisk magtforhold mellem dem, der performer kønnet på den "rigtige" måde, og dem der ikke gør. Alligevel virker denne teori dog til at komme til kort, når man skal forklare, hvorfor kvinder fx spontant aborterer, eller hvorfor kvinder menstruerer på trods af, at diskursen i samfundet omkring menstruation er præget af afsky og væmmelse. For at citere Olga Ravn, kan man her stille spørgsmålet: "[H]vad er det kroppen ikke forstår[?]" (Ravn 2012, s. 12). Kroppen adlyder altså ikke altid diskurser og normer, som Butler mener, da kroppen nogle gange agerer uden om individets vilje og sproglige påbud. Derfor må kroppen være underlagt mere end blot diskursivt etablerede kønsnormer, og det er her biologien kommer i spil.

Den biologiske determinisme hævder, at kønnet bestemmes af kromosomer, gener, hormoner, fysiologi og epigenetik, der gør, at individet udvikler kønskarakteristika med reproduktion som det primære formål. Ifølge biologien styres denne kønsudvikling af kroppens natur, som står uden for selvets vilje og kontrol samt kulturelle normer. Denne biologiske tilgang til køn er dog blevet heftigt kritiseret efter socialkonstruktivismen kom på banen, og i samfundsdebatten kan det at tale om et biologisk køn efterhånden være farligt territorium at begive sig ud på. Et eksempel på dette er artiklen "Vi er mennesker, før vi er køn", som tydeligt kritiserer den biologiske kønsforståelse, da denne ifølge Prehn kan føles som en begrænsning af individer, udelukkende på baggrund af en "tilfældig og ligegyldig biologisk forskel" (Prehn 2018). På den ene side kan man argumentere for, at denne kritik virker berettiget, idet den binære kønsessentialisme ofte bruges til at retfærdiggøre kønsstereotyper, som vi fx ser i artiklen "Hvid, cis-kønnet og hetero mand: Smukke kvinder har fået en guddommelig foræring. Så tør øjnene og tag en botox-kur", eller forsvare homo- og transfobi ved brug af naturaliserings-argumenter. Nyeste forskning viser dog som sagt, at den biologiske forståelse af kønnet ikke er kønsessentialistisk og binær. Dette er en simplificeret og forældet forståelse af biologien, og i virkeligheden betragtes det biologiske køn som et bimodalt kontinuum, der anerkender, at der findes en lang række kønsvariationer.

Yderligere giver biologien faktisk muligheden for fx at forstå non-binære og interkønnede, da det viser sig, at disse kønsvariationer kan opstå helt naturligt. Hvis blot vi anerkender den nyeste forskning

inden for biologien, kan denne altså også bidrage med at skabe diversitet ved at rykke kønsnormerne, ligesom Butler ønsker. Man kan måske endda argumentere for, at Butlers teori, som ellers har til formål at skabe et mere flydende kønsbegreb, kan være med til at underminere transkønnedes identitet, idet de netop føler sig som et andet køn, end deres biologiske køn. For hvis kønnet og kroppen blot er passiv og konstrueret, hvordan forklares følelsen af at være fanget i den forkerte krop? Svaret på dette spørgsmål skal hentes i biologien, og netop derfor er det vigtigt, at biologien og socialkonstruktivismen forenes, så forståelsen af kønsbegrebet bliver nuanceret og inkluderende. Derfor er adskillelsen af natur og kultur en falsk dikotomi, og kønnet er i virkeligheden produktet af begge dele. Netop denne dikotomi forsøger nymaterialister at ophæve med en ny "drejning" inden for litteraturteori nemlig den *materielle drejning* (Gregersen *et al.* 2016).

Kropsmaterialismen

I artiklen "Af materialitet er du kommet" (2016) i Information af Gregersen *et al.* korrigeres Butlers såkaldte "kulturelle vending" ved at tilføje kropsmaterialiteten. Gregersen hører nemlig under gruppen af "nymaterialister", der med det litteraturteoretiske værk *Den materielle drejning* fra 2016 fremhæver, at kroppen er aktiv og selvstændig, og derfor ikke altid følger diskursive rammer, samtidig med at værket også holder fast i sprogets betydning. Man kan med Karen Barads formulering sige, at kroppen nogle gange "sparker tilbage" (Gregersen *et al.* 2016). Som et eksempel herpå inddrager Gregersen litteraturkritikeren Julia Kristevas teori om abjekte kropsvæsker, der strømmer ud af kroppen, og gør, at vi bliver fanget i vores "altid allerede potentielt klamme kroppe" (Gregersen *et al.* 2016, s. 126). Netop dette ser vi både hos Ravn og Olsen, hvor hhv. menstruationen og blodet fra aborten skaber ubehag og afsky, og "kroppen [og] kønnet [...] er i denne optik noget, man ønsker at fjerne sig fra - også selvom det i princippet aldrig kan lade sig gøre" (ibid., s. 126).

Med Donna Harraways termer kan man også beskrive kroppen som en "witty agent", idet "den unddrager sig total bemestring, fordi den principielt er ukontrollabel og altså alt andet end passivt råmateriale for kulturen" (ibid., 2016). Kroppen er altså spontan - kvindekroppen aborterer og menstruerer spontant - på trods af, at diskursen i musikbranchen forsøger at gøre kvinden til "begærsidol[er] (Ravn 2012, s. 43). Disse kvindeidealer reproduceres eksempelvis af Suspekt i sangene "Gonzo" og "Sut den op fra slap", men dette er kroppen dog ligeglad med og agerer som en "uovervindelig antagonist" (Gregersen *et al.* 2016, s. 127), der ikke kan tæmmes af diskursive påbud. Netop dette retter også fokus mod, at den kønnede krop har betydning, idet kropserfaringer såsom en abort udelukkende kan opleves af et individ, der rent biologisk har en kvindekrop. Derfor er kroppen mere end blot et "manipulerbart og betydningsneutralt lærred" (ibid. 2016), hvilket udfordrer den "ellers fremherskende skelnen mellem den aktive kultur og den passive natur" (ibid., 2016).

Den biologiske krop er altså ikke passiv, men derimod har biologiske faktorer som kromosomer, gener, hormoner, kønskarakteristika, epigenetik og fysiologi betydning for individets krop og dermed også kropserfaringen. Med det at have en bestemt krop og være et køn, omend dette så er som mand, kvinde, interkønnet, non-binær eller noget helt femte, følger der nemlig en række biologiske, kropslige processer, der ikke kan styres af selvet, men som alligevel sætter sig i individets bevidsthed og knyttes til det at være netop dette køn. For hvad sker der, hvis FOXL2-genet fx pludselig bliver deaktiveret, og et XX-individs granulosaceller begynder at udvikle sig til at blive sertoliceller, som producerer sædceller? Eller hvis østrogenlignende stoffer gør, at et XY-individ ikke kan få afkom ved seksuel reproduktion? Dette er eksempler på, at selvet ikke altid sidder i førersædet, men derimod har den biologiske krop nogle gange magten, og her kan den være både besværlig og begrænsende.

Butler mener, at vi skal forsøge at befri os fra biologiens begrænsninger, da det biologiske køn ifølge hende blot er en "illusorisk tilsynekomst" (Butler 2010, s. XXIII), men hvor meget vi end prøver, kan vi ikke komme uden om, at vi altid vil være fanget i kroppens materialitet. På den anden side kan vi heller ikke komme uden om, at Butler har ret i, at diskurser er med til at etablere kønsnormer, som påvirker den enkeltes kønsidentitet. Både i litteraturen og samfundsdebatten fremgår det som sagt, at diskursivt skabte normer kan begrænse individer og dermed deres kønsperformance. Hos Prehn ser vi, at samfundsnormerne tvinger hendes bror til at "ligge strutskørten" (Prehn 2018) for at tilpasse sig den heteroseksuelle matrice, mens vi hos Ravn ser, hvordan samfundets konsensus om menstruationen som noget "urent" får jeget til at forbinde sin menstruation med skyld. Derfor kan man argumentere for, at både det biologiske køn og de kulturelle normer samt diskursive påbud, der følger med kønnet, er forbundet i en slags "The mesh", som Timothy Morton betegner det (Gregersen *et al.* 2016), hvor kultur og natur er uløseligt forbundet.

Rekonstruering af kønsbegrebet gennem sproget

Det kropsmaterialistiske syn på kønnet, hvor både biologien og socialkonstruktivismen tages in mente, skildres som sagt i nyere dansk litteratur bl.a. af forfattere som Olga Ravn og Ursula Andkjær Olsen. Det virker dog til, at samfundsdebatten halter bagefter og stadig er præget af en dikotomisk kønsperception mellem natur og kultur. Det gennemgående spørgsmål i samfundsdebatten synes nemlig at være, om det er sproget, der skaber kønnet og kroppen, *eller* om kønnet og kroppen skaber sproget og diskursen.

Litteraturen viser os dog, at kønsbegrebet ikke er et spørgsmål om "enten eller", men snarere "både og". Litteraturens skildring af kroppen og kønnet virker altså mere nuanceret end samfundsdebatten, og litteraturen kan derfor være vores adgangsbillet til at forstå kønnets kompleksitet. Dog skal det tages i betragtning, at der ikke er et krav om objektivitet i litteraturen, ligesom der er inden for

biologien. Mens biologien søger at finde ind til den objektive sandhed om kønnet, søger litteraturen derimod at skildre, hvilken betydning det at være fanget i en biologisk, ustyrlig og ligeglad krop har for individets kropserfaring. Litteraturen skildrer således en fiktiv verden, ud fra et subjektivt synspunkt, der kan give os indsigt i, hvordan det føles at være i en bestemt krop eller have en bestemt kønsidentitet. Sagt med Gregersens ord, kan man således sige, at litteraturen: "Ved at fremlægge og behandle forskellige scenarier, erfaringer og tankegange giver os [...] mulighed for at få et indblik i og reflektere over, hvordan kroppen er beskaffen, fungerer og får og giver betydning" (Gregersen *et al.* 2016, s. 121). På den måde kan litteraturen være dåseåbneren, der kan rekonstruere kønsbegrebet ved at vise os, hvordan kønnet og kroppens biologi har betydning og er en del af den enkeltes kropserfaring, ikke kun på grund af men også på trods af kulturelle normer.

På den anden side fastholder musikbranchens stereotype og binære skildring af kønnene dog den traditionelle kønsforståelse. For mens forfattere som Ravn og Olsen bryder samfundets kønsnormer ved både at fremstille den rå anatomiske og biologiske kvindekrop og samtidig at opløse den dikotomiske skelnen mellem maskulint og feminint, portrætterer medierne stadig den seksualiserede og idealiserede kvindekrop. Musikbranchen samt øvrige medier såsom reklamer er i høj grad afhængige af at anvende stereotyper for at etablere et køn, som er forståeligt og genkendeligt for en bred målgruppe, da modtageren herved nemt, hurtigt og ureflekteret kan forstå og forholde sig til budskabet. Derfor kan man argumentere for, at musikbranchen kan modvirke foreningen af den biologiske og socialkonstruktivistiske kønsopfattelse ved konstant at citere den binære, stereotype kønsforståelse.

Omvendt ser vi dog også artikler i samfundsdebatten såsom "Vi er mennesker, før vi er køn" af Prehn, der i høj grad har udbredt den socialkonstruktivistiske kønsperception. Vi ser derfor en samfundsdebat, der i dag er særdeles polariseret, hvor vi på den ene side har socialkosntruktivister ligesom Prehn, der stærkt kritiserer den binære biologiske kønsopfattelse, mens vi på den anden side har biologi-essentialister såsom Bollmann, der i artiklen "Hvid, cis-kønnet og hetero mand: Smukke kvinder har fået en guddommelig foræring. Så tør øjnene og tag en botox-kur" argumenterer for, at kønnet og kønsnormene udelukkende er produktet af biologi. Denne polariserede kønsdebat kan være med til at udviske nuancer og fodre ekstreme holdninger, hvilket blot resulterer i, at den biologiske og socialkonstruktivistiske tilgang til kønnet skubbes længere fra hinanden. Dette har gjort, at kønsbegrebet er blevet forsimplet og unuanceret af både socialkonstruktivisterne og de biologiske kønsessentialister, mens den kropsmaterialistiske midtergruppe er sendt uden for døren i debatten. På trods af, at den åbne og frie samfundsdebat er afgørende for det at leve i et demokratisk samfund, er der således en fare for, at kønsdebatten bliver uovervejet og snarere kommer til at handle om at råbe højest frem for at handle om rent faktisk at forstå kønnets mange nuancer. Både den socialkonstruktivistiske teori og den biologiske har nemlig blinde vinkler, og vi kan derfor først forstå

kønsbegrebet, når vi afliver den forældede forestilling om et biologisk binært kønssystem, men samtidig også anerkender, at kønnet er mere end blot en konstruktion, og at biologien har betydning for kønnet. På den måde er vi nødsaget til at forene socialkonstruktivismen og biologiens kønsforståelse, hvis vi vil have en biologisk korrekt kønsforståelse, som samtidig også er frugtbar for samfundet og non-binære individer.

For at opsummere kan den "materielle drejning" forene socialkonstruktivismen og biologien ved at anerkende diskurserne betydning for den enkeltes kønsidentitet, uden at negligere biologiens betydning for kropserfaringen. Kropsmaterialismen ligger altså både fokus på, at vi på den ene side lever i en krop, hvis naturlige biologiske processer, individet aldrig ville kunne kontrollere, hverken gennem diskurser eller kønsnormer. På den anden side holder kropsmaterialisterne dog fast i, at kønnet altid vil være formet af diskurser og kulturelle normer. Dermed korrigerer kropsmaterialisterne socialkonstruktivismen ved både at fremhæve betydningen af kroppens biologiske og anatomiske materialitet, samt kulturelle normer og diskurser. Her kan særligt litteraturen bidrage til at skabe en nuanceret forståelse af kønnet, mens samfundsdebatten og medierne derimod virker til at fastholde den dikotomiske opdeling af biologien og socialkonstruktivismen grundet den polariserede og ensidige debatførsel.

Konklusion

Det kan dermed konkluderes, at socialkonstruktivismen betragter kønnet som en performance, der reguleres af diskursive og sproglige interpellations-krafter, og dermed betragtes kønnet ikke som et biologisk prædiskursivt faktum. Biologien anser derimod udelukkende kønnet som bestemt ud fra faktorer såsom gener, fysiologi, hormoner og epigenetik, der eksisterer uafhængigt af kulturen og dens diskursive strukturer. Ifølge nyeste forskning er den biologiske betragtning af kønnet dog ikke kønsessentialistisk og binær, men derimod et bimodalt kontinuum, hvor der eksisterer en række af biologiske køns-variationer. Biologien og socialkonstruktivismen kan således forenes, såfremt man både anerkender, at kroppens biologi har betydning for den enkeltes kønsidentitet samtidig med, at man også tager i betragtning, at diskurser er med til at fastholde kønsnormer, der regulerer den enkeltes kønsperformance. Denne forsoning af de to teorier ses i Ravns digtsamling *Jeg æder mig selv som lyng* og i Olsens digtsamling *Det 3. årtusindes hjerte*, idet jeget i digtene både er underlagt kroppens biologi og materialitet, samtidig med at samfundets kønsnormer og diskurser også har en indvirkning på jegets kønsidentitet. Denne kropsmaterialistiske litteratur kan dermed være nøglen til at forene de to teorier.

Netop dette påpeges i artiklen "Af materialitet er du kommet", hvor socialkonstruktivismen materielt "drejes" ved at tilføje betydningen af kroppens biologiske og anatomiske materialitet. I modsætning til litteraturen virker samfundsdebatten og medierne polariserede og ensidige, hvilket kan være med

til at fastholde den dikotomiske opdeling af biologien og socialkonstruktivismen. Dette kommer fx til udtryk i Suspekts sange "Gonzo" og "Sut den op fra slap" samt i artiklen "Hvid, cis-kønnet og hetero mand: Smukke kvinder har fået en guddommelig foræring. Så tør øjnene og tag en botox-kur", hvor den heteronormative og binære kønsopfattelse netop reproduceres diskursivt. Modsat denne binære kønsopfattelse fremstiller Prehn i artiklen "Vi er mennesker før vi er køn" kønnet som en konstruktion, der kan performes, og hun tager således ikke den biologiske kønsopfattelse i betragtning. Alt i alt virker samfundsdebatten derfor polariseret, mens litteraturen forener biologien og socialkonstruktivismen ved at anerkende, at kroppens biologi har betydning, men at sproget samtidig også er med til at påvirke den enkelte kønsidentitet.

Litteraturliste

Ainsworth, Claire (2015, 18. februar): *Sex redefined*. Besøgt d. 25.marts 2020: https://www.nature.com/news/sex-redefined-1.16943#/b10

Bollmann, Johannes Christian (2019, 18. november): *Hvis, cis-kønnet og hetero mand: Smukke kvinder har fået en guddommelig forære*ring. *Så tør øjnene og tag en botox-kur*. Besøgt d. 21. marts 2020: https://politiken.dk/debat/debatindlaeg/art7493651/Smukke-kvinder-har-fået-en-guddommelig-foræring.-Så-tør-øjnene-og-tag-en-botox-kur

Boyer, Laurie (2009): *The chromatin signature of pluripotent cells*. Besøgt d. 27.marts 2020: https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK27041/figure/thechromatinsignature.F1/

Bruun, Kim *et al.* (2019): *Kønsorganer* https://grundbogibioteknologi2stx.ibog.gyldendal.dk/index.php?id=153

Butler, Judith. (2010). *Kønsballade: Feminisme og subversionen af identitet*. København: THP.

Campion, Ditte (2016). *Blik for køn: kønsdiskurser hate speech queerteori*. Dansklærerforeningens Forlag.

Egebo, Lone Als (2014): *Genetikbogen B + A: Genetik, genteknologi og evolution. Nucleus.*

Falkenberg, Henrik: *Forplantning.* Besøgt d. 23. marts 2020: https://systime.dk/fileadmin/indhold/SupplerendeMaterialer/Fysiologi_-_fra_molekyle_til_individ/kapitel_12.pdf

Frantzen, Mikkel Krause *et al.* (2011, 18. juni): *Et forsigtigt 'fuck you!' til den voldelige normalitet.* Besøgt d. 31 marts 2020: https://www.information.dk/moti/2011/06/forsigtigt-fuck-you-voldelige-normalitet

"Gonzo, Suspekt" (2019). Besøgt d. 27. marts 2020: https://genius.com/Suspekt-gonzo-lyrics Gregersen, Martin *et al.* (2016): *Den materielle drejning: Natur, teknologi og krop i (nyere) dansk litteratur*. Odense: Syddansk Universitetsforlag.

Gregersen, Martin *et al.* (2016, 12. december): *Af materialitet er du kommet*. Besøgt d. 31 marts 2020: https://www.information.dk/moti/2015/12/materialitet-kommet

Hildreth, Cade (2020, 4. januar): *The Gender Spectrum: A Scientist Explains Why Gender Isn't Binary*. Besøgt d. 26. marts 2020: https://cadehildreth.com/gender-spectrum/

Jensen, Carsten Bagge (2010): *Økotoksikologi: Om PCB, bromerede flammehæmmere og klorerede opløsningsmidler.* Århus: Nucleus.

Jordan, B.K. *et al.* (2001): *Up-regulation of WNT-4 signaling and dosage-sensitive sex reversal in humans.* Besøgt d. 2. april 2020: https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed?cmd=search&term=11283799&dopt=b

Larney, Christian *et al.* (2014, Juni): *Switching on sex: transcriptional regulation of the testis-determining gene Sry.* Besøgt d. 1. april 2020: https://www.ncbi.nl9m.nih.gov/pmc/articles/PMC4034426/

Matson, Clinton K. *et al.* (2011): *DMRT1 prevents female reprogramming in the postnatal mammalian testis.* Besøgt d. 21. marts 2020: https://www.nature.com/articles/nature10239

Olsen, Ursula Andkjær (2012): *Det 3. årtusindes hjerte: Digte*. Gyldendal.

Prehn, Nikoline Linnemann (2018, 29. juni). Besøgt d. 24. marts 2020: https://www.information.dk/debat/2018/06/mennesker-foer-koen

Ravn, Olga (2012): *Jeg æder mig selv som lyng: Pigesind*. Gyldendal.

Sadler, T.W. (2016): *Langmanns embryologi*. København: Munksgaard.

Skadhede, Thomas m.fl. (2008): *Biologiens FG: Fysiologi. Knebel:* KATS.

Sonne-Hansen, Katrine m.fl. (2014, 18. juli): *Fra genetik til epigenetik.* Besøgt d. 30. marts: https://videnskab.dk/krop-sundhed/fra-genetik-til-epigenetik

"Sut den op fra slap, Suspekt" (2007). Besøgt d. 26. marts 2020: https://genius.com/Suspekt-sut-den-op-fra-slap-lyrics

Tabu Records (2008): *Suspekt - Sut den op fra slap*. Danmark: Youtube.

Uhlenhaut, N.H. *et al.* (2009, 11. december). *Somatic Sex Reprogramming of Adult Ovaries to Testes by FOXL2 Ablation*. Besøgt d. 22.marts 2020: https://www.cell.com/cell/fulltext/S0092-8674(09)01433-0?_returnURL=https%3A%2F%2Flinkinghub.elsevier.com%2Fretrieve%2Fpii%2FS0092867409014330%3Fshowall%3Dtrue

Bilag A: ”Af materialitet er du kommet”

TENDENS MENNESKE OG NATUR

Af materialitet er du kommet

Længe har det været moderne at se på verden som sociale konstruktioner. Men nu er et nyt perspektiv på vej: Materialiteten, der tidligere blev set som passiv og manipulerbar, er kommet på mode i nyere tænkning på en måde, der har store politiske og etiske implikationer. Ikke mindst i aktuel dansk litteratur

Af Tobias Skiveren og Martin Gregersen

»Vi vil gerne elske og elskes – men hvordan? Har vi behov for at bevæge os ind i en ukontrollabel sprængning af vores kroppes grænser ud i noget andet og mere? Kunne det være sådan, vi skaber forandring?«
Digteren Ida Marie Hede i 'Olieret kærlighed' fra Skriftserie for ny dansk litteratur #3 (2015)

Omkring årtusindskiftet skete der et væsentligt skred i vestlig tænkning. Det poststrukturalistisk-konstruktivistiske paradigme, der i mange år har domineret filosofiens og humanioras studier, blev udfordret af en række spirende bevægelser under forskellige etiketter som 'nymaterialisme', 'objekt-orienteret ontologi' og 'neovitalisme', og som man kan sammenfatte med paraplybetegnelsen "den materielle drejning".

I den poststrukturalistiske eller konstruktivistiske tænkning, som dominerede meget af humaniora og samfundsvidenskaberne i 1980'erne og 90'erne under overskriften 'den kulturelle vending', opfattes alt det materielle firkantet sagt som et passivt, manipulerbart og betydningsneutralt lærred, som mennesket kan spille dets sociale og sproglige film på. Den materielle drejning, derimod, lægger fornyet fokus på materialitetens egne betingelser og selvstændige agens. For denne tænkning er det med andre ord ikke kun sproget, men også materialiteten, der betyder *noget*.

»Den kulturelle vending har *de facto* fremprovokeret en negligering af mere åbenlyse materielle fænomener og processer,« lyder det fra nymaterialisterne Diana Coole og Samantha Frost, mens tingsteoretikeren Ian Bogost forsøger at flygte fra »de mørke haller i bevidsthedens fængsel ud imod den materielle verdens græsmarker«. Og kropsmaterialisten Karen Barad rammer hovedet på sømmet, når hun, med et ordspil, der kun fungerer på engelsk, slagordsagtigt skriver: »The only thing that does not seem to matter anymore is matter.«

I dansk sammenhæng udvikles denne nyorientering ikke kun i den akademiske verden. I vores bog *Den materielle drejning. En (ny) optik i og på dansk litteratur*, der udkommer i 2016, er tesen nemlig den, at de nye filosofisk-teoretiske perspektiver på materialitet udvikler sig i et samspil med en stigende interesse for økologi, teknologi og krop, vi lige nu ser i samtidslitteraturen. Der er tale om en filosofisk-litterær udveksling, der ikke bare er relevant i litteraturvidenskabelig sammenhæng, men også åbner for vigtige diskussioner om, hvordan vi fremover skal agere i forhold til den natur, vi længe har betragtet som passiv; hvordan vi bør imødegå de teknologiske landvindinger, der kommer til at ændre vores tilværelser; og hvordan vi vil forholde os til vores krop og køn, når de ikke længere primært kan forstås som diskursive konstruktioner.

I den materielle drejnings optik er mennesket ikke længere det centrum, alting drejer sig om, fordi det ingenlunde styrer den aktive materialitet, der omgiver det, og som det egentlig også selv består af

Naturligvis

For tiden vokser en økolitterær strømning frem herhjemme. I Knud Sørensens digtsamling *Naturligvis* (2009) møder vi eksempelvis en ligefrem og konkret beskrivende digtning, hvor jeget er optaget af at indgå i et gensidigt samhørighedsforhold med den nærmest levende natur, der omgiver det. Og i Peter Adolphsens *Brummstein* (2003) er hovedpersonen ikke et menneske, men en vibrerende sten, der i dens millionårige vandren op igennem historien skaber både subtile og dramatiske effekter og dermed sætter humanismens forestilling om mennesket som det eneste aktivt handlende væsen i perspektiv. Ligesom hos andre aktuelle økoforfattere som Theis Ørntoft, Rasmus Halling Nielsen, Camilla Christensen, Eske K. Mathiesen, Morten Chemnitz m.fl. går forsøget her ud på at levere et alternativ til det antropocentriske verdenssyn, når de udfordrer den ellers fremherskende skelnen mellem den aktive kultur og den passive natur. Denne dikotomi er problematisk, fordi den mere og mere ligner et idéhistorisk grundlag for den vestlige civilisations industrialisering og forurening. Anskues naturens materialitet som passiv, død og værdiforladt, åbnes nemlig døren for grænseløs dominans.

Som korrektiv til denne hierarkiske tænkning opstiller flere såkaldte økokritikere en ide om en fundamental sammenhæng mellem mennesket og dets miljø; mellem kultur og natur. Det gælder eksempelvis politologen Jane Bennet, der ud fra sit vitalistisk orienterede begreb om *thing-power* fra hovedværket *Vibrant Matter* (2010) taler om, at forskellen mellem mennesket og den materialitet, der omgiver det, er et spørgsmål om grad snarere end art. Den såkaldt 'mørke økolog' Timothy Morton fremfører lignende pointer. I *The Ecological Thought* (2010) indfører han begrebet *the mesh*, der dækker over den idé, at alt i verden, både levende og dødt, er forbundet i en art uordentligt netværk, der er principielt uforståeligt. Selv om der er flere forskelle på de to tænkere, er de, sammen med de nævnte forfattere, ikke desto mindre fælles om at underminere kultur/natur-dikotomien, når de lægger vægt på den gensidige afhængighed mellem det menneskelige og ikke-menneskelige og på den måde er opmærksomme på, hvordan også den materielle natur – dyr, planter, vejr osv. – spiller en aktiv rolle i verden.

Efter mennesket

Nedbrydningen af den antropocentriske dikotomi mellem det aktive menneske og den passive materialitet er også på færde i en anden aktuel litterær strømning, der går under overskriften 'det posthumane'. Interessant er her digteren Thomas Thøfner, hvis *Altings A* (2004) er et resultat af en tæt sammenfiltring af menneske og maskine, i den forstand at en computer har genereret samlingens tekster på baggrund af programmer, som til gengæld er udviklet af digteren selv. Hos Kristian Byskov møder vi også en nærmest cyborgagtig integration af menneske og teknologi, når han i sin postapokalyptiske roman *Mitose* (2013), der skildrer en flok overlevendes forvandling til biocyborgs, interesserer sig for, hvordan nye teknologier vil indvirke på menneskets sociale og mentale måde at være i verden på. I lighed med Eli. I. Lund, Glenn Christian, Kaspar Colling Nielsen m.fl. undersøger de to forfattere, hvordan teknologiens muligheder tvinger os til at tænke mennesket på en måde, hvor det hverken er særligt privilegeret eller uforanderligt, men tværtimod dynamisk og mere variabelt. Vi går altså fra et ensidigt fokus på mennesket til idéer om, at der også kommer noget efter det.

I og for sig er det en logisk følge af Darwins evolutionslære, at arter – således også mennesket – på et eller andet tidspunkt vil udvikle sig til en anden art. Men hvor det tidligere var gennem naturlig selektion, at denne udvikling foregik, er vi nu i en situation, hvor mennesket selv og ikke mindst dets hyperteknologiske midler helt åbenlyst har indflydelse på, hvordan dets fremtid kommer til at se ud. Teknologien accelererer udviklingen fra nutidens menneske til det posthumane 'menneske'. Pacemakere, sanseforstærkende aggregater og stemningspåvirkende medicin er klare og allerede realiserede eksempler på dette forhold, ja, man kan måske ligefrem med teknofeministen Donna Haraway sige, at vi i en vis forstand allerede er cyborgs.

Med den nye teknologi fremprovokeres i hvert fald en posthumanistisk verdensforståelse, der vender sig imod humanismens sondren mellem på den ene side det aktive, skabende og frie menneske og på den anden side den passive, døde og instrumentaliserede teknologi, der omgiver dette menneske. Helt banalt: Computeren og pacemakeren gør noget, agerer, påvirker. Verden er således ikke hierarkisk struktureret, lyder det hos posthumanisterne, men udgøres af et holistisk, fluktuerende *flow*. Posthumanistens ontologi er, som den svenske litterat Marie Öhman har beskrevet det, en »fluxontologi« – ikke en dikotomisk ontologi. Fremfor en ontologisk skelnen mellem menneske og ikke-menneske har vi her at gøre med en langt mere flydende verdensforståelse, i den forstand at det ikke-menneskelige og menneskelige konstant bevæger sig ind og ud af hinanden i korrelerende påvirkninger. Mennesket er ikke et distinkt væsen, der er adskilt fra og definerer divalent op imod sine omgivelser. Det er tværtimod inkorporeret i den materielle teknologi såvel som natur. Denne posthumanistiske tænkning, som altså også den nye litteratur beskæftiger sig med, har med andre ord øje for, hvordan teknologien, den mekaniske såvel som kemiske, er en væsentlig medskaber i menneskets ud- og afvikling.

Kropumulig

En sidste litterær strømning, der beskæftiger sig med materialitetens aktiviteter, kunne man kalde 'kropsmaterialistisk'. Hvor de to forrige tendenser gjorde op med antropocentrismen ved at pege på, hvordan også menneskets materielle omgivelser har agens og spiller ind i verdens gang, da gør kropsmaterialismen det ved at vise, hvordan den materielle krop agerer. Mest udbredt inden for denne strømning er muligvis Olga Ravns debutdigtsamling *Jeg æder mig selv som lyng* (2012), der beskriver »røddøgnet« (læs: menstruationens) såkaldte »slavetilstand« som en brydsomhedens tilstand, hvor kroppens evindeligt væskende cyklus er fundamentalt umulig at kontrollere. Tilsvarende skriver Ursula Andkjær Olsen i *Det tredje årtusindes hjerte* (2012) om, hvordan den spontane aborts blødende grusomhed kan indfinde sig uagtet jegets vilje eller samfundets diskurser. Det, disse forfattere – ligesom også Mette Moestrup, Amalie Smith, Harald Voetmann m.fl. – peger på, er, at det ikke kun er menneskets bevidsthed og sprog, der giver vores kroppe betydning, men også den materielle krop selv. Mens den radikale version af poststrukturalistisk feminismeteori længe har hypostaseret de diskursive strukturer som suverænt ophav til betydningen af vores kroppe, taler kropsmaterialisterne for, at kroppen, så at sige, »sparker tilbage«, som Barad har formuleret det.

Ikke kun sproget og bevidstheden giver kroppen betydning; også den materielle krop selv er bærer af en mening. Foto: Katherine Sanderson/Polfoto

Dermed ikke sagt, at disse tænkere helt affærdiger de poststrukturalistiske indsigter. Tværtimod er deres mål at udfylde de huller, som den radikale kønskonstruktivisme skulle have efterladt, når den nærmest udelukkende fokuserer på, hvordan diskurserne danner rammerne for betydningsdannelsen, og på den måde kommer til at fastholde en dikotomi mellem den aktive diskurs og den passive materialitet. Som alternativ hertil sætter krops- og kønsmaterialisterne fokus på kroppens selvstændige aktiviteter og taler om specifikke kropslige erfaringer, der presser sig på med deres insisterende tilstedeværelse, som eksempelvis menstruation, lækkende bryster eller sæd. Kroppen er med Haraways udtryk en »*witty agent*«. Den unddrager sig total bemestring, fordi den er principielt ukontrollabel og altså alt andet end et passivt råmateriale for kulturen. Det, disse teoretikere såvel som nævnte forfattere forsøger, er således at indføre en ny forståelse af vores krop, der ikke negligerer diskurserne betydning, men som samtidig har øje for, at også materialiteten spiller en central rolle.

Litteraturens sensibilitet

Fælles for disse bevægelser er, at de alle underminerer de antropocentriske dikotomier, der sætter menneskets og diskursernes aktivitet over (for) naturens, teknologiens og kroppens passivitet. I stedet peger de på, at også den materielle natur, den materielle teknik og den materielle krop gør noget og indvirker på omgivelserne. En sådan filosofisk operation er imidlertid ikke bare ontologisk. Den er også etisk. Får vi en ny opfattelse af materialiteten, af natur, teknologi og krop, ændrer det nemlig også på, hvordan vi bør handle i forhold til hinanden og vores omgivelser i øvrigt.

»Det handler ikke kun om os,« kunne man sige med kulturteoretikeren Joanna Zylinskas formulering af det post-antropocentriske mantra. I den materielle drejnings optik er mennesket ikke længere det centrum, alting drejer sig om, fordi det ingenlunde styrer den aktive materialitet, der omgiver det, og som det egentlig også selv består af. Anderledes formuleret: Mennesket står ikke over verden, fordi materialiteten selv er aktiv, ligesom mennesket heller ikke står uden for verden, fordi det selv udgøres af denne aktive materialitet. Det, der kan være kunstens og litteraturens politiske rolle i denne forbindelse, er at fremme en ny sensibilitet for dette forhold. Disse forfatteres billeder af levende landskaber, vibrerende sten, kommunikerende computere, cyborgagtige skikkelser, væskende og aborterende kroppe kan trække det, vi normalvis overser eller bare betragter som selvfølgeligt, ud fra baggrunden og ind i forgrunden – og vise os, at den materialitet, vi måske til hverdag opfatter som passiv, neutral og manipulerbar, er alt andet end netop det. Kunne det med Ida Marie Hedes ord være sådan, vi skaber forandring?

modernetider@information.dk

Tobias Skiveren (f. 1987) og Martin Gregersen (f. 1988), ph.d.-studerende ved hhv. Aarhus Universitet og Aalborg Universitet er bogaktuelle med monografien 'Eske K. Mathiesen' på forlaget Arena